

ДО ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПРОТИДІЇ ПРАВОПОРУШЕННЯМ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ

Олександра Сергіївна ЯЦЕНКО,

здобувач Університету сучасних знань

У контексті сучасних трансформацій державного управління в Україні, проблема забезпечення законності у податкових правовідносинах набула особливої гостроти, адже саме сфера оподаткування є надзвичайно вразливою до зловживань, маніпуляцій та правопорушень. Податкові правопорушення не лише знижують рівень надходжень до бюджету, але й підривають авторитет держави, формують у суспільстві атмосферу правового нігілізму, сприяють розвитку тіньової економіки та нерівності суб'єктів підприємництва.

Українське законодавство надає широкі повноваження низці органів, які тією чи іншою мірою здійснюють протидію податковим правопорушенням, але важливою складовою аналізу системи суб'єктів протидії правопорушенням у сфері оподаткування є оцінка їхньої фактичної ефективності. Адже навіть за умови належної нормативної бази та формально чітко окресленого адміністративно-правового статусу, результативність діяльності органів залежить від того, наскільки ефективно вони реалізують свої повноваження на практиці.

Зокрема, Державна податкова служба України за останні роки демонструє позитивну динаміку в частині адміністрування податків і зборів. За офіційними даними, щороку фіксується збільшення сум донарахованих платежів за результатами перевірок, активніше використовуються ризикоорієнтовані підходи до вибору платників для перевірок. Разом з тим, ефективність стягнення донарахованих сум залишається недостатньою — значна частина таких рішень оскаржується в судах, і частина з них скасовується через процесуальні порушення або слабку доказову базу [1].

Бюро економічної безпеки України, як новостворений правоохоронний орган, ще перебуває на етапі становлення інституційної спроможності. Попри визначену в законі монополію на розслідування економічних злочинів, зокрема податкових, БЕБ часто стикається з дублюванням функцій зі сторони інших правоохоронних органів. У практичній площині спостерігається недостатня координація з Державною податковою службою, нерозвинена слідча аналітика та обмежений кадровий потенціал [2]. За період з моменту створення до сьогодні показники виявлення й доведення податкових правопорушень залишаються на низькому рівні порівняно з очікуваннями від цього органу.

Державна аудиторська служба України також бере участь у виявленні податкових порушень — переважно через контроль за використанням бюджетних коштів. Проте її функції не мають прямого карального механізму: матеріали передаються до правоохоронних органів, що уповільнює реагування.

Отже, оцінка ефективності діяльності кожного суб'єкта дозволяє визначити не лише поточний стан функціонування системи протидії податковим правопорушенням, а й її вразливі місця. Зокрема, можна констатувати, що високий рівень нормативної деталізації не завжди супроводжується належним рівнем результативності, що вказує на потребу в управлінських, кадрових, технічних та міжвідомчих змінах. Ефективність повинна оцінюватися не лише кількістю проведених перевірок чи відкритих кримінальних проваджень, а й фактичним поверненням коштів до бюджету, зменшенням рівня тіньової економіки, а також підвищенням довіри бізнесу до податкової системи як такої.

Незважаючи на наявність нормативно визначених повноважень для кожного з ключових суб'єктів — таких як Державна податкова служба України, Бюро економічної безпеки, Державна митна служба, Національна поліція, Служба безпеки України, Державна служба фінансового моніторингу тощо — на практиці простежується низка перетинів у компетенціях, що ускладнює ефективність державного контролю та створює ризики правової невизначеності.

Так, наприклад, функції виявлення, документування та розслідування податкових злочинів одночасно реалізуються Бюро економічної безпеки, органами досудового розслідування Національної поліції, а в окремих випадках — і Службою безпеки України. У результаті спостерігається конкуренція між структурами, що часто супроводжується паралельним здійсненням одних і тих самих слідчих дій, дублюванням запитів на інформацію, повторним опитуванням суб'єктів господарювання, що не лише створює адміністративне навантаження, а й підриває довіру бізнесу до інституцій державної влади.

Крім того, дублювання спостерігається у сфері аналітичної роботи. Як Бюро економічної безпеки, так і Державна податкова служба здійснюють аналітичну обробку податкової інформації з метою виявлення ризиків ухилення від оподаткування. Водночас відсутність ефективного механізму обміну такою інформацією, а також суперечності у підходах до оцінки ризиків і формування відповідних баз даних можуть знижувати ефективність превентивних заходів та призводити до неузгодженості в діях.

На наш погляд, з метою підвищення результативності протидії податковим правопорушенням, необхідно забезпечити чітке нормативне розмежування повноважень між зазначеними суб'єктами, що дозволить не лише уникнути паралельного здійснення одних і тих самих функцій різними органами, а й сприятиме підвищенню оперативності реагування на податкові порушення, зміцненню правової визначеності та довіри до інститутів державного фінансового контролю. Тож усунення дублювання та врегулювання колізій у межах системи органів публічного адміністрування має стати одним із першочергових пріоритетів на шляху до посилення ефективності державної податкової політики та зменшення рівня податкових зловживань.

Список використаних джерел:

1. Черкашин В., Саварець А. Моніторинг ефективності Державної податкової служби та Державної митної служби. Інститут соціально-економічної трансформації. URL: <https://iset-ua.org/images/Monitoring-DPS-DMS-2023-final1.pdf>
2. Шульженко І.В., Дядюра К.В. Бюро економічної безпеки України: забезпечення економічної безпеки держави, міжнародний досвід та шляхи реформування. ІНТЕЛЕКТ. ОСОБИСТІСТЬ. ЦИВІЛІЗАЦІЯ. ISSN 2079-4835. № 1(26) 2023. URL: <https://intelektn.donnuet.edu.ua/index.php/intelekt/article/view/86/88>